

Марија М. Вучинић Јовановић¹

Јасна Х. Хрнчић²

Миона Г. Гајић³

Универзитет у Београду, Факултет политичких наука,

Одељење за социјалну политику и социјални рад

Београд (Србија)

364-78:001.8

364-216:316.286

Прејледни научни рад

Примљен 23/08/2023

Измењен 21/11/2023

Прихваћен 21/11/2023

doi: [10.5937/socpreg57-46107](https://doi.org/10.5937/socpreg57-46107)

ПРАКСА ЗАСНОВАНА НА ДОКАЗИМА У СРЕДИШТУ ПАРАДИГМАТСКОГ ПРЕОКРЕТА У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ?

Сажетак: Приступ праксе засноване на доказима у социјалном раду изазива широк спектар реакција, које одражавају динамику модерних и постмодерних приступа, где се традиционални нагласак на емпиријским методама и објективности суочава са изазовима постмодернистичког скептицизма и релативизма. Полазећи од модела научног развоја Томаса Куна као теоријскоаналитичког оквира, циљ рада је да анализира дебату између модерног и постмодерних приступа поводом праксе засноване на доказима у социјалном раду. Користећи методе анализе садржаја, компаративне и наративне анализе, као и синтезе, рад се фокусира на текућу дебату као израз кризе и сукоба између ових двеју парадигми, узимајући у обзир њихове основне онтолошке, епистемолошке, методолошке и аксиолошке поставке. Приказује се развој праксе засноване на доказима кроз сукцесију стадијума нормалне науке и кризе, а затим дискутују основни модернистички и постмодернистички аргументи, чиме се отвара питање импликација овог сукоба на примену и даљи развој приступа праксе засноване на доказима у социјалном раду. Закључује се да, упркос привидној непомирљивости ових приступа, њихова критичка интеракција, осветљена кроз Кунове идеје о научним парадигмама, игра кључну улогу у развоју праксе засноване на доказима.

Кључне речи: социјални рад, парадигма, модернизам, постмодернизам, пракса заснована на доказима (ЕБП)

УВОД

„Пишем из ратне зоне; рата између дискурса, рата над територијом, рата између оних који говоре различитим језицима, рата између креатора различитих реалности, рата између различитих светова.“

(Freshwater & Rolfe, 2004, str. 30)

¹ marija.vucinic@fpn.bg.ac.rs

² jhrncic@gmail.com

³ miona.gajic@fpn.bg.ac.rs

Социјални рад се од самог настанка суочава са изазовима на путу своје професионализације и настојањима да се конституише као научна дисциплина. Жеља да се употребом науке (научног метода) као модела за праксу и/или извора ауторитативног знања легитимише професионални положај и да се избори за место у групи сродних хуманистичких дисциплина, допринела је развоју научно утемељене праксе у социјалном раду (Kirk & Reid, 2002; Vučinić Jovanović, 2020). Врхунац тог настојања представља приступ праксе засноване на доказима (енгл. *evidence-based practice*, надаље: ЕБП), која је из области медицине преведена у област социјалног рада 1990-их година (Morago, 2006; Rosen, 2003). Основни циљ ЕБП је да омогући информисано, заједничко доношење одлука чија је сврха да побољша исходе за клијенте и ефективност у пракси социјалног рада (Driscoll & Grady, 2012), а узимајући у обзир тренутне клијентове потребе и ситуацију, најбољи релевантни доказ из истраживања, клијентове вредности и преференције и експертизу стручног радника. Стручни радник има етичку и професионалну обавезу да клијентима пружа услуге у њиховом најбољем интересу, које су ефикасне, делотворне, индивидуализоване и нешкодљиве (National Association of Social Workers [NASW], 2021; Закон о социјалној заштити RS, 24/2011).

Приступ ЕБП је достигао статус „златног стандарда“ у области праксе, политика, администрације и истраживања у социјалном раду. У контексту у коме је нагласак на приватизацији, менаџменту и неолибералној политици, и у коме су истраживачке агенде „чврсто фокусиране на ефективност, евалуацију и мониторинг“ (Gibbs, 2001, str. 693), не чуди што је ЕБП проглашена новом парадигмом за праксу и образовање социјалних радника (Gambrell, 2006; Howard, McMillen, Pollio, 2003). Са друге стране, приступ ЕБП је покренуо онтолошка, епистемолошка, методолошка и аксиолошка питања, и нашао се у средишту поларизоване расправе између заступника и критичара овог приступа. Урбан Нотдурфтер и Валтер Лоренц (Nothdurfter & Lorenz, 2010) сматрају да се социјални рад нашао на прекретници између две парадигме – модерне и постмодерне. Појам „парадигма“ је добио посебан значај у оквиру модела научног развоја Томаса Куна (Kuhn, 1974). Кун је сматрао да се дебате, попут оних које су се у социјалном раду покренуле поводом ЕБП, јављају као израз кризе, односно сукоба између парадигми – настојања једног дела научне заједнице да оснажи још увек доминантну парадигму, док други део покушава да на темељима њених недостатака успостави нов систем уверења, вредности и метода око којих постоји општи консензус.

Циљ овог рада је да се применом Куновог модела научног развоја на приступ ЕБП анализира актуелна дебата између модернистичког и постмодернистичких приступа у области социјалног рада. У анализи се полази од претпоставке да се ова дебата покренула као манифестација кризе и сукоба парадигми поводом основних онтолошких, епистемолошких, методолошких и аксиолошких поставки ових приступа.

КУНОВ МОДЕЛ НАУЧНОГ РАЗВОЈА

Кун полази од појма парадигме у науци. Овај сложен и вишезначан појам је изазвао и највише полемика услед Куновог неконзистентног одређења⁴. Он га најшире одређује као „универзално прихваћена научна достигнућа која некој заједници практичара за одређено време пружају модел проблема и решења“ (1974, стр. 35). Затим га додатно појашњава преко два основна значења. Социолошко значење парадигме подразумева „читава констелацију уверења, вредности, техника, и тако даље, која деле чланови дате заједнице“ (Kuhn, 1974, стр. 239), док филозофско значење прецизира да парадигма „денотира једну врсту елемента у тој констелацији, она конкретна решења загонетки која, употребљена као модели или као примери, могу да замене експлицитна правила као основу за решење преосталих загонетки нормалне науке“ (Kuhn, 1974, стр. 239). Овакво становиште значајно одступа од становишта логичких позитивиста, који су инсистирали на експлицитним правилима (Bonaventure Chike, 2021; Firinci Orman, 2016; Ogundele & Ogunyomi, 2020). Парадигма је и модел за будућу научну праксу и дисциплинарна матрица која дефинише проблеме, усмерава истраживачки рад и пружа оквир у коме делује одређена заједница научника. Истовремено одређује проблеме и обезбеђује средства за њихово решавање (Kuhn, 1974; Firinci Orman, 2016; Ogundele & Ogunyomi, 2020).

Проучавајући првенствено историју природних наука и анализирајући научно сазнање, научна открића и проблеме који су се тицали измена у основним појмовима науке, као и научне револуције, Кун је уочио да је развој научног сазнања у одређеним интервалима прекидан епизодама у којима долази до радикалних промена до тада владајућих парадигми. Он истиче значај периода у развоју науке када постојећа теорија или правила научне дисциплине или групе више нису довољни за разрешење проблема, те постоји потреба за новим моделом протокола за разрешење проблема, односно за успостављањем нове парадигме (Kuhn, 1974). Тврдио је да „примање једне парадигме представља понекад оно што претвара неку групу, која се дотле интересовала само за проучавање природе, у једну професију или бар једну дисциплину“ (1974, стр. 61), која има своје специјализоване часописе и професионална друштва, те развија наставне програме и институционални образац научне специјализације.

Кунов модел процеса научног развоја у стадијумима супротставља се традиционалном виђењу науке као акумулације објективних чињеница, која прогресивно и континуирано напредује ка све истинитијем разумевању природе. Он говори о три стадијума. „Нормални стадијум“ прати стадијум „кризе“, након чега следи „научна револуција“. „Нормални стадијум“ карактерише чврсто слагање међу научницима о томе шта јесте, а шта није научна пракса, шта су питања на која треба одговорити. Научни су само они проблеми који су препознати као потенцијално решиви, чиме одређени број питања остаје изван гносеолошког опуса нормалне науке. Кун под „нормалном науком“ подразумева „преовлађујуће редовно стање науке, тј. истраживање које је чврсто засновано на некој парадигми која пружа релативно дуготрајну основу за некритичну научну праксу“ (Novaković u Kuhn, 1974, стр. 11). Ова некритична

⁴ Тако Маргарет Мастерман (Masterman, 1970) тврди да Кун користи термин парадигма на 21 начин.

пракса углавном обухвата прикупљање значајних чињеничких одређења, артикулацију теорије и показивање слагања чињеница са теоријом.

„Криза“ наступа када експланаторна моћ постојеће парадигме опадне и она се суочи са пуно нерешених загонетки, недостатака или „аномалија“, и када „почињу необична истраживања која професију воде, у најмању руку, новом скупу принципа, новој основи за упражњавање науке“ (Kuhn, 1974, str. 45). Проблеми који су претходно остављени по страни као ненаучна поља се могу јавити као потенцијално научна. Долази до пролиферације ривалских артикулација, непосредног изражавања незадовољства и враћања филозофији и дебати око фундаменталних ствари, што су симптоми стадијума кризе (Kuhn, 1974, str. 144). Уколико се постојећа нормална наука не покаже способном да реши дати проблем који је довео до кризе и уколико се превазиђе постојећи отпор промени, криза постаје увод за парадигматски преокрет – „научну револуцију“, када се појављује нови модел узорног решења. Нова парадигма је „несамерљива“ са претходном и њој супротстављена, јер поставља различита питања и говори донекле различитим научним језиком. Научна револуција се завршава када се нова парадигма избори за врховну позицију и наметне као нови оквир за разумевање света и његово истраживање. Таквом револуцијом започиње нов период нормалне науке, која тако увек напредује ка новој кризи (Kuhn, 1970, str. 52–53).

Кун процењује да процес кризе, сукоба парадигми и развоја алтернативног становишта, може трајати веома дуго. Сматра да се у друштвеним наукама најчешће дешава да „нова парадигма“ превлада, али никада у потпуности не потисне и доведе до одбацивања „старе“, већ да настављају да коезистирају. Неретко се тзв. стари приступи јављају у новом руху. Стога Кун сматра да се друштвене науке још увек налазе у претпарадигматском периоду, те да заправо и не можемо говорити о промени парадигме.

У научном дискурсу, Кунов модел научног развоја сусрео се са бројним критикама које истичу кључне слабости његове епистемологије и објашњења научног развоја. Критичари попут Израела Шефлера (Scheffler, 1967) оспоравају Куна због промовисања релативизма у науци и ирационалности у одабиру парадигми услед његове тезе да су парадигме самооправдавајуће, што имплицира да не постоје објективни и екстерни критеријуми за њихову евалуацију. Они тврде да Кунова теорија имплицира да је избор парадигме инхерентно субјективан и да су научне истине релативне у односу на превладавајућу парадигму, као и да научни напредак није нужно кумулативан нити усмерен ка истини. Неки филозофи науке оспоравају некумулативност научног напретка, указујући на бројне примере у историји науке где је евидентан континуирани развој знања. Други критичари истичу проблематичност идеје о несамерљивости парадигми, наводећи да различите научне теорије могу бити упоредиве и компатибилне у одређеним основним аспектима (Feyerabend, 1975; Lakatos & Musgrave, 1970; Laudan, 1978). Такође, Кунов приступ наилази на отпор због сугестије да научни напредак може бити вођен ирационалним и личним преференцијама, уместо ригорозним емпиријским доказима (Feyerabend, 1975; Hasel, 1991; Lakatos & Musgrave, 1970; Ogundele & Ogunyomi, 2020; Popper, 1970; Shapere, 1964). Кунов концепт научних револуција такође је критикован због претераног поједностављивања стварних, често сложених, прелаза који се дешавају у науци (Popper, 1970; Lakatos & Musgrave, 1970).

Интензивне критике, дебате и реинтерпретације Куновог приступа указују на његову важност и потребу за сложенијим разумевањем научног напретка. Иако је сам Кун сматрао да примена овог модела има ограничења у друштвеним наукама, његов рад је извршио огроман утицај у области социологије, политичких наука, економије, психологије и социјалног рада. Процес и карактеристике научног развоја кроз сукцесију фаза, нормални стадијум – криза – научна револуција, неодољиво подсећају на карактеристике развоја приступа ЕБП у социјалном раду.

УСПОН ПРАКСЕ ЗАСНОВАНЕ НА ДОКАЗИМА У СТАДИЈУМУ „НОРМАЛНЕ НАУКЕ“

Још 1915. године постало је недвосмислено јасно којим путем социјални рад треба да крене уколико жели да освоји статус „праве професије“ (Dulmus & Sowers, 2012; Rodwell, 1998, стр. 11). Као одговор на критике у вези с његовим примарно „моралним“ карактером и с тим да се не може сматрати професијом, јер не поседује сопствени фонд знања који би усмерио праксу (Flexner, 1915), Мери Ричмонд (Richmond, 1917) покушала је да успостави научну основу за праксу социјалног рада према аналогiji са медицинским моделом. Све до данас, настојање да се обезбеди уважавање социјалног рада у професионалном и академском смислу значило је одбацивање морализма и усвајање модерничке парадигме, позитивистичке филозофије и емпиријске методологије.

ЕБП представља актуелну манифестацију те модерничке тенденције, која се јавила најпре у облику покрета емпиријске клиничке праксе (енгл. *Empirical Clinical Practice – ECP*) (Okrych & Yu, 2014), а која је потом – кроз транспрофесионални подстицај који је дошао из медицине засноване на доказима – ревитализована (Thyer & Myers, 2011). Покрет ЕСР је започео крајем 1960-их година, подстакнут евалуативним студијама које су указале на неделотворност, чак штетност, одређених интервенција социјалног рада (Fisher, 1973, 1978; Giacomucci, 2021; Okrych & Yu, 2014). Као одговор на ову „кризу ефективности“, формулисан је захтев за пружањем ефективних и ефикасних интервенција и услуга, које почивају на провереним научним сазнањима. Две декаде касније, ови захтеви су основу за концептуално уобличење пронашли у медицини заснованој на доказима.

Okrych & Yu (2014, стр. 23–24) као критични догађај који је довео до установљавања и јачања утицаја ЕБП у социјалном раду наводе дводневни симпозијум „Покрет за мерење исхода“ (енгл. *Outcome Measurement Movement*), одржан на Универзитету Колумбија 1995. године. Окупио је преко 300 истраживача услуга у социјалном раду, административних радника и практичара из САД, Канаде и Велике Британије. Као исход, формирана је интердисциплинарна коалиција са циљем да процени, предвиди и изради стратегију у вези са нарастајућом улогом квантитативног мерења исхода у пружању услуга. Они истичу да је то представљало зачетак покрета ЕБП, који је заузео посебно место у развоју јавних политика, финансијским структурама, методологији истраживања и технологији. Донет је низ законских и подзаконских аката који су пред социјалне раднике истicali захтев за етичним и ефективним радом, пружањем

услуга подржаних емпиријским доказима и за транспарентним и оправданим одлукама о третману (Gambrell, 2006). Долази до екстензивног коришћења систематских прегледа истраживања и развијања истраживачких база и платформи. Пример је Кемпбел Колаборација (енгл. *Campbell Collaboration*), која објављује систематске прегледе истраживања релевантних за социјалну заштиту, криминално-правни систем и образовање. ЕБП постаје све присутнија као тема у научним журналима. Оснивају се специјализовани научни часописи (нпр. *Journal of Evidence-Based Social Work*). ЕБП се обавезно укључује у образовне курикулуме, оснивају се посебни курсеви, а затим и основни, мастер и докторски академски програми из ове области. Формирају се организације које су посвећене развоју ЕБП у области политика и праксе (*Evidence-Based Behavioral Practice, The Coalition for Evidence – Based Policy* и сл.). Приступ се примењује у раду на микро, мезо и макронивоу.

Ови кључни догађаји илуструју период „нормалне науке“ у коме је до средине 2000-их (Giacomucci, 2021) у оквиру глобалне заједнице стручњака постојао консензус о томе да ЕБП треба да буде мерило етичне, делотворне и ефикасне професионалне праксе у социјалном раду или онога што је Кун означавао као „некритична пракса“. Она је обезбедила заједнички оквир, који је обухватао како филозофије праксе и политика, тако и процесе и процедуре за имплементацију датих вредности, метода и техника у областима праксе, науке, образовања, политика и администрације (Gambrell, 2008). ЕБП је понудила сет принципа и конкретних операционалних корака, чијом применом би били у потпуности превазиђени (или само замењени ауторитетом научног знања и доказа из истраживања?) раније идентификовани проблеми пристрасности и ауторитарног доношења одлука, засновани на стеченом практичном искуству, интуицији или саветима колега (Gambrell, 2001, 2006, 2008).

Земље широм света су почеле са имплементацијом ЕБП у социјалном раду, али је она наишла на различите изазове у зависности од мноштва техничких и културних фактора, ресурса, инфраструктуре и сл. (Окруш & Уц, 2014). То је био наговештај „аномалија“ које су, након периода успона и привремене стабилне и јаке позиције у периоду „нормалне науке“, приступ ЕБП у социјалном раду увеле у „стадијум кризе“.

„СТАДИЈУМ КРИЗЕ“: ПОСТМОДЕРНИСТИЧКЕ КРИТИКЕ МОДЕРНИСТИЧКИХ ПРЕТПОСТАВКИ У ОСНОВИ ПРАКСЕ ЗАСНОВАНЕ НА ДОКАЗИМА У СОЦИЈАЛНОМ РАДУ

Паралелно са афирмисањем и глобалним ширењем утицаја ЕБП, почео је расти и утицај постмодерних теоријских приступа⁵ као „ривалских артикулација“, чиме је кренуо процес преиспитивања модерностичких претпоставки у основи социјалног рада и критиковања ЕБП. Како Дејвид Хоув (Howe, 1994, str. 513) то илуструје: „социјални рад се као 'дете модерности' нашао у постмодерном свету, несигуран постоје ли или

⁵ Како постмодернизам не представља унитаран и кохерентан приступ, већ пре скуп међусобно различитих приступа окупљених око неких заједничких обележја, и који се опире прецизном одређењу, у овом раду биће коришћен плурал теорије или приступи, како би то било наглашено.

не постоје било какви дубоки и чврсти принципи који дефинишу његовог карактера и држе га на окупу као јединствену целину“. Постмодерни приступи су епистемолошким преокретом уздрмали све оно што смо икада веровали да поуздано знамо. Како ЕБП у својој основи садржи модернистички захтев за обезбеђивањем поузданог знања, овај преокрет се значајно одразио на њу. У области социјалног рада ово је довело до кризе, коју су бројни аутори видели као наговештај „парадигматског преокрета“ (Dominelli, 2007; Noble, 2004; Howe, 1994; Hugman, 2003).

Постмодерни приступи су осветлили поједине „слепе мрље“ модернистичког приступа, исказали незадовољство филозофијом и базичним поставкама ЕБП и покренули онтолошку, епистемолошку, методолошку и аксиолошку расправу. Суштина ове дебате може се приказати кроз дискусију о конститутивним елементима дефиниције ЕБП.

ЕБП се у социјалном раду одређује као: „Савесно, експлицитно и разумно коришћење тренутно најбољег доказа приликом доношења одлука у вези са добростањем оних који имају потребу за услугама социјалне заштите“ (Sheldon, 1998, стр. 16).

Сегмент дефиниције „савесно, експлицитно и разумно...“ указује на онтолошке и аксиолошке модернистичке претпоставке о постојању стварности/доказа као објективне датости коју је могуће спознати, неутралности посматрача и техничкој рационалности. Тако стручни радник, на темељу универзалних професионалних вредности и објективно датих и утврђених чињеница/доказа из истраживања, путем свог разума непристрасно доноси одлуке и стручно поступа (Peile & McCouat, 1997). Претпостављена је способност стручних радника да одвоје сопствена уверења, интересе, емоције, предрасуде, интуицију, претходно (ненаучно) искуство и сл., и искључе их из односа са клијентом, а посебно из процеса доношења одлука. Одлуке у овом контексту почивају искључиво на објективном знању, стеченом релевантним научним истраживањима и образовањем, тј. на дискурсу научне/професионалне опсервације (Holland, 2011, према Žegarac, 2014). У основи је бихејвиористичка логика, према којој се социјални радник понаша као процесор и функционише по принципу инпут–аутпут (информација/знање – акција/интервенција) (Webb, 2001).

Постмодерни приступи одбацују фундаменталистичку онтологију. Пре него да разумеју субјекте као свесне, рационалне и кохерентне, а доказ као објективно дат, „они истичу улогу несвесног и фрагментарну природу селфа, наглашавајући постојање мноштва различитих субјективитета и различитих стварности“ (Williams, 1996, стр. 63). Постмодернисти доводе у питање подразумевану рационалност, објективност и неутралност стручњака. Тврде да ЕБП почива на идејама базираним на оптималном понашању у планираном и систематски организованом окружењу (Webb, 2001), које углавном није могуће постићи у свакодневној пракси (Ramey & Grubb, 2009; Webb, 2001). Претпоставка ЕБП да ће, након што добије рационалне и научно верификоване информације, стручни радник на основу њих рационално одлучити, оборена је у истраживањима (Burke & Early, 2003; Gray, Joy, Plath, Webb, 2013; Webb, 2001). Занемарено је да се социјални радници ослањају на широк спектар информација, вредности, теорија, идеологија, модела, процедура, приступа и техника (Gajić, 2022a), те да су у пракси приликом доношења одлука подједнако заступљени и дискурс „научне опсервације“ и дискурс „рефлексивне евалуације“ (Žegarac, 2014). Холанд

(2011, према Žegarac, 2014) описује дискурс „рефлексивне евалуације“ као образац доношења одлука који не негира значај „професионалне интуиције“ и претходног искуства, већ их разуме као саставни и неодвојив део процеса. Постмодернисти не одбацују значај разума и рационалности у стручним поступцима, већ се супротстављају модерничкој верзији разума која је тотализујућа, есенцијалистичка и политички репресивна (Williams & Sewraul, 2004).

Сегмент дефиниције ЕБП „коришћење тренутног најбољег доказа“ даје централно место доказу и предмет је бројних расправа. У вези са тим шта можемо знати о стварности/доказу, изворима, границама и оправданости знања која чине доказ, овај сегмент имплицира да се доказ може измерити и оценити, и да за то постоје поуздани, релевантни и валидни алати и технике. Подаци добијени истраживањем имају статус чињеница (истине) и одражавају модерничку претпоставку да је на основу њих могуће објаснити и контролисати одређене појаве (Hrnčić & Polić, 2019). Дакле, чињенице које су докази могу се идентификовати, поседовати и користити, на шта указује први део овог сегмента дефиниције. У методолошком и аксиолошком смислу, овај сегмент показује да постоје параметри, процедуре и технике које се користе за идентификацију, одабир, обраду, анализу и евалуацију резултата истраживања, као и упутства у вези са њиховом имплементацијом у процес доношења одлука, како би се осигурала непристрасност (McNeece & Thyer, 2004; Strauss, Glasziou, Richardson Haynes, 2019; Hrnčić & Marčetić Radunović, 2018).

Одређење „тренутно најбољи доказ“ илуструје онтолошку претпоставку да постоји само једна истина и она доприноси изградњи и очувању система знања и метода који су хијерархијски устројени. Реч „тренутно“ завањава, јер наизглед оставља простор и за неке друге доказе. Уколико би се појавио нови „најбољи доказ“, онај претходни би био одбачен. Груб редослед од најпожељнијег до најмање пожељног типа доказа у односу на способност да поуздано и директно информише праксу у оквиру приступа ЕБП је следећи: систематски прегледи истраживања односно метаанализе, рандомизоване контролисане студије (клинички експерименти), квазиексперименталне студије, контролне или кохорт студије, преексперименталне групне студије, анкете и, тек на крају, квалитативна истраживања (McNeece & Thyer, 2004). Њихов редослед одговара степену развијања номотетичког знања – генерализација које су истините изјаве које важе независно од времена и контекста (Marsh & Stoker, 2005).

Постмодернисти проблематизују претпостављену објективну датост и могућност мерења стварности/доказа. Посебно је дискутабилно да ли се друштвене појаве могу проучавати на методолошки начин и применом методологије која је карактеристична за природне науке. Они истичу да позитивистичко-емпирицистички приступ ЕБП не омогућава бављење оним аспектима социјалних феномена који нису видљиви и тиме подложни мерењу (Nothdurfter & Lorenz, 2010), при чему се примена ЕБП у пракси своди на техницистичку примену тзв. одобрених метода (Dulmus & Sowers, 2012). Насупрот томе, постмодернисти тврде да се социјални феномени читавају у структурама моћи, системима језика и мрежама значења, и да „треба усвојити методологије које истражују а не ограничавају феномене, откривају а не контролишу спољашње факторе, и признају а не поричу оквир интерпретације истраживача“ (Okruhch & Yu, 2014, str. 19). Нагласак није на чињеницама или доказима, већ на репрезентацији,

символима и језику, будући да је значење путем њих конструисано (Williams, 1996). Из њиховог угла, садржај, процес, значење и утицај доказа не бивају утврђени посматрањем и мерењем, већ су установљени кроз дискурс између релевантних актера и перспектива. Тако су и појмови као што су „интервенција“, „успешност“, „делотворност“ и „најбољи доказ“ подложни интерпретацији, па је неоправдано сугерисати да емпиријска истраживања дају једино релевантно усмерење за праксу (Gray, Plath, Webb, 2009). Постмодернисти посебно указују на модернистичку замку која проистиче из претпоставке да истраживања обезбеђују номотетичка знања. Тврде да не постоје свеобухватне истине и да нема дефинитивних научних одговора – постоје само парцијална знања конструисана у одређено време и на одређеном месту (Williams, 1997). У том смислу су упућене критике да је методолошки приступ ЕБП најчешће заснован на вредностима, обичајима и технологији доминантне културе, те не функционише најбоље када су у питању недоминантне културе и мањинске групе (Gajić, 2022b; Ramey & Grubb, 2009; Žegarac, Vučinić & Milanović, 2014). Постмодернисти указују на ограничену моћ генерабилности доказа и значај који време, простор и контекст имају приликом креирања знања.

Они доводе у питање и како, на основу чега и за кога се нешто може сматрати „најбољим доказом“, имплицирајући да ни сам доказ ни процес ЕБП нису вредносно нити политички неутрални. Сем Портер и Питер Охелорен (Porter & O’Halloran, 2009) постављају питање да ли је „најбољи доказ“ базиран искључиво на систематски сакупљеним и анализираним квантитативним емпиријским подацима. Они дискутују о томе да ли ограниченост техничких средстава која се користе у истраживањима доводи до тога да се „најбољим доказом“ проглашава доказ који је лако доступан. Упозоравају да оно што се назива „најбољим доказом“ резултира систематским искључивањем доказа који се не уклапају у доминантан дискурс, као и индивидуалних искустава практичара током њихове свакодневне праксе, која они користе за доношење сопствених „интуитивних“ одлука. Сматрају да је такав систем искључивања опасан, јер професионални дискурс треба да омогући постојање мултиплих перспектива које осликавају комплексност праксе. Посебан приговор јесте да минимализујући комплексност социјалних процеса који конституишу праксу, приступ ЕБП „чисти“ продукцију знања од њене културе, контекста и субјеката, и на тај начин дозвољава „коришћење доказа као политичког инструмента тамо где интереси моћи могу бити прикривени наизглед неутралним техничким решењима“ (Goldenberg, 2006, p. 2622). Фуко и Гордон (Foucault & Gordon, 1980) дали су посебан допринос разумевању везе између моћи и знања и анализирали начине на које моћ може бити коришћена с циљем манипулације знањем. Портер и Охелорен (2009) наводе да ЕБП задржава своју доминацију коришћењем моћи. Као тзв. режим истине, она проистиче из конфлуентности интереса неолибералног капитализма, чију су агенду промовисале владе и државне институције, као и појединци који желе да контролишу правац пружања заштите. Парадоксално, сам приступ ЕБП је промовисан на етичким основама без емпиријске демонстрације да даје супериорне резултате у односу на стандардну праксу (Gray et al., 2009).

Последњи сегмент дефиниције, који се односи на коришћење доказа „приликом доношења одлука у вези са добростањем оних који имају потребу за услугама

социјалне заштите“⁴, илуструје неколико модернистичких претпоставки. На првом месту то је претпоставка о линеарном напретку кроз умножавање и систематизацију знања и развој идеја и метода за побољшање праксе. Доминира претпоставка о постојању узрочне везе између доказа и избора и/или акције стручног радника, као и између поступака стручних радника и ефеката за кориснике. Она подразумева да предузимање конкретних стандардизованих корака и процедура за имплементацију ЕБП води интервенцијама и услугама које су ефикасне, делотворне и у најбољем интересу клијента, што исходује добростањем (Webb, 2001). Мада се у склопу приступа ЕБП процес доношења одлука приказује као „заједнички“ и онај који „узима у обзир тренутне клијентове потребе и ситуацију, најбољи релевантни доказ из истраживања, клијентове вредности и преференције и експертизу стручног радника“ (Drisco & Grady, 2012; McNeese & Thyer, 2004), дефиниција ЕБП у социјалном раду нагласак ипак ставља на коришћење доказа.

Постмодернисти, са друге стране, негирају постојање непосредне корелације између доказа и избора и/или акције стручног радника, као и између поступака стручних радника и ефеката за клијенте. Сматрају да је процес доношења одлука комплексан и да није рационално одређен, нити је предмет „контроле“ (Webb, 2001). Иако постоји настојање да се интегрише професионална експертиза са преференцијама клијента, они указују на то да је у ЕБП приметна перзистентност у концептуализацији доказа у форми општих истина које су изван неизвесности и непредвидљивости сусрета између социјалног радника и клијента (Wieringa, Engebretsen, Heggen, Greenhalgh, 2017). Насупрот томе, сматрају да се социјални радници укључују у рефлексивно разумевање, а не у детерминисан или поуздан процес доношења одлука, заснован на објективном доказу. Виде овај процес као непрекидан, рефлексиван и, у најбољем случају, локално оптималан и базиран на ограниченој рационалности (Webb, 2001).

У методолошком смислу, постмодернисти преиспитују могућност квантитативних метода да утврде исходе као што је добростање. Често се прибегава квантификавању самопроцене добростања, чиме се заиста не мери добростање, већ став особе о свом добростању, који зависи од вредности, личних искустава и друштвеног контекста. Невезано за овако измерене исходе интервенција социјалног рада, проживљена искуства и квалитет живота клијената су стваран тест ефективности социјалног рада, а она су у својој основи есенцијално субјективна и интерпретативна, и тиме тешко мерљива (Hrnčić & Marčetić Radunović, 2018; Hrnčić & Polić, 2019). Стога, доказ о утицају социјалног рада често може бити сакупљен само употребом квалитативних, интерпретативних и наративних приступа, не као доказа другог реда који допуњавају рандомизоване студије и експерименте, већ као јединог смисленог типа доказа за искуства повезана са праксом социјалног рада (Gray et al., 2009). Овакав доказ има потенцијал да пружи знатно ширу и холистичку слику утицаја социјалног рада (Gray et al., 2009).

Постмодерни приступи су својим дијалектичким, релационим и холистичким критицизмом⁶ ЕБП отворили Пандорину кутију и указали на „аномалије“

⁶ Постмодернистички приступи нису ослобођени подједнако оштрих критика, али то због ограниченог простора није предмет овог рада.

модернистичке парадигме: проблеме и питања на која она из постојећег оквира није могла да одговори, а нека чак ни да постави. Допринели су да се у дискурсу ЕБП нађу до тада изостављени аспекти, који су били означени као ненаучни, као што су: улога несвесног и фрагментарна природа селфа; постојање мноштва различитих субјективитета и стварности; релативност и конструисаност знања, доказа и такозване истине; конструисање значења кроз репрезентацију, симболе и језик; култура и контекст; контингентност; анализа идеја моћи (несталних и флуидних) идентитета и промене; примена квалитативних и интерпретативних метода; рефлексивност. Омогућили су сагледавање и разумевање приступа ЕБП и његових основних поставки не као фиксираних и отпорних на промену и друге утицаје, већ као приступ који се мења, не нужно и не увек унапређује – али који се свакако развија. На то се може гледати као на напад на темеље овог приступа с циљем његовог обезвређивања, или као на подстицај за нове и другачије правце његовог развоја.

ЗАКЉУЧАК

Кунов рад остаје камен темељац у разумевању научног развоја, инспиришући савремене ауторе да даље разматрају и преиспитују његове идеје, признајући њихов значај али истовремено указујући на потребу за њиховим допуњавањем и модификацијом у светлу нових научних открића и филозофских увида. Упркос ограничењима, Кунов модел научног развоја послужио нам је као користан аналитички оквир за приказивање и анализирање сукоба између модерне и постмодерне парадигме у социјалном раду, а у чијем се средишту наша ЕБП. Преиспитујући претпоставке о рационалности, објективности и непристрасности субјекта, о постојању само једне универзално важеће истине и реалног света, о томе да се истина може досећи истраживањем и мерењем, тј. применом пре свега квантитативних научних метода, као и ону о линеарном прогресу, постмодерни приступи су уздрмали темеље ЕБП. Иако јаз између модерних и постмодерних приступа социјалном раду може изгледати непремостив, постмодернистичка епистемологија посматра модернизам као још један другачији али равноправни оквир, што омогућава дијалог између ових „зараћених страна“. И један и други приступ дају јединствен допринос развоју ЕБП у социјалном раду, чак и када њихова вредност лежи понајвише у критици оног другог. Централни квалитет ЕБП јесте указивање на професионалну и моралну одговорност коју стручни радници имају за пружање квалитетних услуга корисницима. Укључивање у критички дијалог и разматрање тога шта алтернативне перспективе нуде ЕБП јесте важан корак ка испуњењу овог циља.

Marija M. Vučinić Jovanović¹

Jasna H. Hrnčić²

Miona G. Gajić³

University of Belgrade, Faculty of Political Sciences,

Department of Social Policy and Social Work

Belgrade (Serbia)

EVIDENCE-BASED PRACTICE AT THE CENTRE OF PARADIGM SHIFT IN SOCIAL WORK?

(Translation *In Extenso*)

Abstract: Evidence-based practice in social work elicits a broad spectrum of reactions which reflect the dynamics of modern and postmodern approaches, where the traditional emphasis on empirical methods and objectivity confronts the challenges of postmodern skepticism and relativism. Drawing on Thomas Kuhn's model of scientific development as a theoretical-analytical framework, this paper aims to analyze the debate between modern and postmodern approaches regarding evidence-based practice in social work. Using the methods of content analysis, comparative and narrative analysis, as well as synthesis, the paper focuses on the current debate as an expression of the crisis and conflict between these two paradigms, considering their fundamental ontological, epistemological, methodological, and axiological assumptions. The development of evidence-based practice through the succession of stages of normal science and crisis is presented, followed by the discussion of the main modernist and postmodernist arguments. This opens up the question of the implications of this conflict on the application and the further development of the evidence-based practice approach in social work. It is concluded that, despite the apparent irreconcilability of these approaches, their critical interaction, illuminated through Kuhn's ideas on scientific paradigms, plays a key role in the development of evidence-based practice.

Keywords: social work, paradigm, modernism, postmodernism, evidence-based practice (EBP)

¹ marija.vucinic@fpn.bg.ac.rs

² jhrncic@gmail.com

³ miona.gajic@fpn.bg.ac.rs

INTRODUCTION

“I am writing this from a war zone; a war between discourses, a war over territory, a war between speakers of different languages, a war between creators of different realities, a war between different worlds.”

(Freshwater & Rolfe, 2004:30)

Social work, since its inception, has faced challenges on its path towards professionalization and efforts to constitute itself as a scientific discipline. The desire to use science (the scientific method) as a model for practice and/or a source of authoritative knowledge to legitimize the professional position and to compete for a place within a group of related humanistic disciplines has contributed to the development of evidence-based practice in social work (Kirk & Reid, 2002; Vučinić Jovanović, 2020).

The pinnacle of this effort is the approach of evidence-based practice (hereafter EBP), which was taken from the field of medicine to social work in the 1990s (Morago, 2006; Rosen, 2003). The primary goal of EBP is to enable informed and shared decision-making, with the aim of improving outcomes for clients and the effectiveness of social work practice (Drisco & Grady, 2012). This is done by taking into account current client needs and situation, the best relevant research evidence, client values and preferences, and the professional worker's expertise. The professional worker has an ethical and professional obligation to provide services in the best interest of their clients, ensuring that these services are effective, efficient, individualized, and harmless (National Association of Social Workers (NASW), 2021; The Law on Social Protection of Republic of Serbia, 24/2011).

The Evidence-Based Practice (EBP) approach has achieved the status of a “gold standard” in the field of social work practice, policy, administration, and research. In a context where the emphasis is on privatization, management and neoliberal politics, and where research agendas are “firmly focused upon effectiveness, evaluation, and monitoring” (Gibbs, 2001, p. 693), it is not surprising that EBP has been declared a new paradigm for social work practice and education (Gambrill, 2006; Howard, McMillen & Pollio, 2003).

On the other hand, the EBP approach has raised ontological, epistemological, methodological, and axiological questions and has found itself at the centre of a polarized debate between its advocates and critics. Urban Nothdurfter and Walter Lorenz (2010) believe that social work has found itself at a crossroads between two paradigms – modern and postmodern.

The term “paradigm” has gained particular importance within Thomas Kuhn's model of scientific development (1974). Kuhn believed that debates, like those in social work regarding EBP, arise as an expression of a crisis, or conflict between paradigms – the efforts of a part of a scientific community to strengthen the still dominant paradigm, while the other part tries to establish a new system of beliefs, values, and methods on the foundations of its shortcomings, around which there is a general consensus.

The aim of this paper is to analyze the current debate between modernist and postmodernist approaches in the field of social work by applying Kuhn's model of scientific development to the EBP approach. The analysis is based on the assumption that this debate was initiated as a manifestation of a crisis and conflict of paradigms regarding the basic ontological, epistemological, methodological, and axiological premises of these approaches.

KUHN'S MODEL OF SCIENTIFIC DEVELOPMENT

Kuhn begins with the concept of a paradigm in science. This complex and multiple-meaning term has provoked most controversy due to Kuhn's inconsistent definitions⁴. He broadly defines it as "universally recognized scientific achievements that for a time provide model problems and solutions to a community of practitioners" (1974, p. 35). He further clarifies it through two basic meanings. The sociological meaning implies that a paradigm is "the entire constellation of beliefs, values, techniques, and so on, shared by the members of a given community" (Kuhn, 1974, p. 239). The philosophical meaning specifies that a paradigm "denotes one sort of element in that constellation, the concrete puzzle solutions which, employed as models or examples, can replace explicit rules as a basis for the solution of the remaining puzzles of normal science" (Kuhn, 1974, p. 239). This point of view significantly deviates from the point of view of logical positivists, who insisted on explicit rules (Bonaventure Chike, 2021; Firinci Orman, 2016; Ogundele & Ogunyomi, 2020). A paradigm is both a model for future scientific practice and a disciplinary matrix that defines problems, directs research work and provides a framework within which a particular community of scientists operates. At the same time, it determines the problems and provides the means to solve them (Kuhn, 1974; Firinci Orman, 2016; Ogundele & Ogunyomi, 2020). The complexity of the term has led to its various interpretations and criticism, but also to a deeper understanding of scientific work and its history.

Studying the history of primarily natural sciences and analyzing scientific knowledge, scientific discoveries and problems related to changes in the fundamental concepts of science, as well as scientific revolutions, Kuhn notices that the development of scientific knowledge is intermittently interrupted by episodes in which radical changes occur in the ruling paradigms. He emphasizes the importance of periods in the development of science when an existing theory or rules of a scientific discipline or group are no longer sufficient to solve problems, thus creating the need for a new model of problem-solving protocols, or for establishing a new paradigm (Kuhn, 1974). He argues that it is "reception of a paradigm that transforms a group previously interested merely in the study of nature into a profession or, at least, a discipline" (1974, p. 61), which forms its specialized journals and specialists' societies, and develops teaching programs and an institutional pattern of scientific specialization.

Kuhn's model of the stages of scientific development contrasts with the traditional view of science as an accumulation of objective facts, which progresses continuously and progressively towards an increasingly truthful understanding of nature. He speaks of three stages. "Normal science" is followed by the stage of "crisis", after which comes a "scientific revolution". "Normal science" is characterized by a firm agreement among scientists about what is and what is not scientific practice, what are the questions to be answered. Only those problems recognized as potentially solvable are considered scientific, which leaves a certain number of questions outside the gnoseological opus of normal science. By "normal science", Kuhn means "the prevailing regular state of science, i.e., research that is firmly based on a paradigm that provides a relatively long-lasting basis for uncritical scientific practice" (Novaković in Kuhn, 1974, p. 11). This uncritical practice mostly involves determination of significant fact, matching of facts with theory, and articulation of theory-exhaust.

⁴ Thus Margaret Masterman (1970) claims that Kuhn uses the term paradigm in 21 ways.

A “crisis” arises when the explanatory power of an existing paradigm declines and faces many unsolved puzzles, deficiencies, or “anomalies”, and “then begin the extraordinary investigations that lead the profession at least to a new set of commitments, a new basis for the practice of science” (Kuhn, 1974, p. 45). Problems which were previously set aside as non-scientific fields can emerge as potentially scientific. There is a proliferation of rival articulations, direct expression of explicit discontent, and the recourse to philosophy and debate over fundamentals, which are symptoms of a crisis stage (Kuhn, 1974, p. 144). If the existing normal science proves incapable of solving a given problem which led to the crisis and if the existing resistance to change is overcome, the crisis becomes a prelude to a paradigm shift – a “scientific revolution”, when a new model of exemplary solution appears. The new paradigm is “incommensurable” with the previous one and is opposed to it, as it poses different questions and speaks somewhat different scientific language. The scientific revolution ends when the new paradigm fights for a supreme position and imposes itself as a new framework for understanding the world and its research. Such a revolution begins a new period of normal science, which thus always progresses towards a new crisis (1970, pp. 52–53).

Kuhn estimates that the process of crisis, paradigm conflict, and the development of an alternative standpoint can last for a very long time. He believes that in social sciences, it most often happens that a “new paradigm” prevails, but it never completely suppresses nor leads to the rejection of the “old one”, the two rather continue to coexist. As it is often the case, the so-called “old” approaches appear in a new guise. Therefore, Kuhn believes that social sciences are still in a pre-paradigmatic period, and that we cannot actually speak about a paradigm shift.

In the scientific discourse, Kuhn’s model of scientific development has encountered numerous criticisms highlighting key weaknesses in his epistemology and explanation of scientific progress. Critics like Israel Scheffler (1967) challenge Kuhn for promoting relativism in science and irrationality in the choice of paradigms due to his thesis that paradigms are self-justifying, implying the absence of objective and external criteria for their evaluation. They argue that Kuhn’s theory suggests that the choice of a paradigm is inherently subjective and that scientific progress is not necessarily cumulative or directed towards truth, asserting that scientific truths are relative to the prevailing paradigm, undermining the objectivity of scientific research. Other critics highlight the problematic nature of the idea of incommensurability of paradigms, noting that different scientific theories can be comparable and compatible in certain fundamental aspects (Feyerabend, 1975; Lakatos & Musgrave, 1970; Laudan, 1978). Additionally, Kuhn’s approach, encounters resistance due to the suggestion that scientific progress can be driven by irrational and personal preferences, rather than rigorous empirical evidence (Feyerabend, 1975; Hasel, 1991; Lakatos & Musgrave, 1970; Ogundele & Ogunyomi, 2020; Popper, 1970; Shapere, 1964). Furthermore, some philosophers of science dispute Kuhn’s claim that scientific progress is not cumulative, pointing to numerous examples in the history of science where a continuous development of knowledge is evident. Kuhn’s concept of scientific revolutions has also been criticized for oversimplifying the actual, often complex, transitions that occur in science (Popper, 1970; Lakatos & Musgrave, 1970).

Intense criticism, debates and reinterpretations of Kuhn’s approach highlight its importance and the need for a more complex understanding of scientific progress. Although

Kuhn himself believed that the application of this model had limitations in social sciences, his work has had a tremendous impact in the fields of sociology, political science, economics, psychology, and social work. The process and characteristics of scientific development through the succession of stages – normal stage – crisis – scientific revolution – irresistibly remind us of the characteristics of the development of the EBP approach in social work.

THE RISE OF EVIDENCE-BASED PRACTICE IN THE STAGE OF “NORMAL SCIENCE”

As early as 1915, it became unambiguously clear which path social work needed to take if it wanted to attain the status of a “real profession” (Rodwell, 1998, p. 11; Dulmus & Sowers, 2012). In response to criticisms regarding its primarily “moral” character and the claim that it cannot be considered a profession because it does not possess its own body of knowledge to guide practice (Flexner, 1915), Mary Richmond (Richmond, 1917) attempted to establish a scientific basis for social work practice, drawing an analogy with the medical model. To date, the effort to ensure recognition of social work in a professional and academic sense has meant rejecting moralism and adopting a modernist paradigm, positivist philosophy, and empirical methodology.

EBP represents the current manifestation of this modernist tendency, which first appeared in the form of the Empirical Clinical Practice (ECP) movement (Okpych & Yu, 2014), and which was then – through the trans-professional stimulus coming from evidence-based medicine – revitalized (Thyer & Myers, 2011). The ECP movement started in the late 1960s, spurred by evaluative studies that pointed to the ineffectiveness, even harm, of certain social work interventions (Fisher, 1973, 1978; Giacomucci, 2021; Okpych & Yu, 2014). In response to this “crisis of effectiveness”, a demand was formulated for providing effective and efficient interventions and services, based on verified scientific knowledge. Two decades later, these demands found a conceptual basis in evidence-based medicine.

Okpych & Yu (2014, pp. 23–24) identify a critical event which led to the establishment and strengthening of EBP’s influence in social work: a two-day symposium “Outcome Measurement Movement”, held at Columbia University in 1995. It gathered over 300 human service researchers, administrative workers, and practitioners from the USA, Canada, and the UK. As a result, an interdisciplinary coalition was formed with the aim to assess, anticipate, and strategize around the growing role of quantitative outcome measurement in service provision. Okpych & Yu highlight that this marked the beginning of the EBP movement, which took a special place in the development of public policy, funding structures, research methodology, and technology. A series of legislative and sub-legislative acts were adopted which emphasized the requirement for social workers to perform ethically and effectively, provide services supported by empirical evidence, and make transparent and justified treatment decisions (Gambrill, 2006). There was an extensive use of systematic research reviews and the development of research databases and platforms. An example is the Campbell Collaboration, which publishes systematic research reviews relevant to social welfare, criminal justice, and education. EBP is becoming increasingly present as a topic in scientific journals. Specialized scientific journals are being established (e.g., Journal of

Evidence-Based Social Work). EBP is mandatorily included in educational curricula, special courses are first established, followed by undergraduate, master's and doctoral academic programs in this field. Organizations dedicated to the development of EBP in the field of policy and practice are formed (Evidence-Based Behavioral Practice, The Coalition for Evidence-Based Policy, etc.). The approach is applied at the micro, meso, and macro level.

These key events illustrate the period of “normal science” in which, until the mid-2000s (Giacomucci, 2021), there was a consensus within the global community of professionals that EBP should be a measure of ethical, effective, and efficient professional practice in social work, or what Kuhn referred to as “uncritical practice”. It provided a common framework, encompassing both philosophies of practice and politics, as well as processes and procedures for implementing given values, methods, and techniques in the fields of practice, science, education, politics, and administration (Gabbrill, 2008). EBP offered a set of principles and concrete operational steps, the application of which would completely overcome (or just replace with the authority of scientific knowledge and evidence from research?) the previously identified problems of bias and authoritarian decision-making, based on acquired practical experience, intuition, or colleague advice (Gabbrill, 2001, 2006, 2008).

Countries around the world began implementing EBP in social work, but it encountered different challenges depending on a multitude of technical and cultural factors, resources, infrastructure, etc. (Okpych & Yu, 2014). This was a hint of the “anomalies” which, after a period of rise and temporarily stable and strong position in the period of “normal science”, introduced the EBP approach in social work into the stage of “crisis”.

“STAGE OF CRISIS”: POSTMODERNIST CRITIQUES OF MODERNIST ASSUMPTIONS UNDERLYING EVIDENCE-BASED PRACTICE IN SOCIAL WORK

Parallel to the affirmation and global spread of EBP's influence, the influence of postmodern theoretical approaches⁵ began to grow as “rival articulations”, thereby initiating the process of questioning modernist assumptions at the basis of social work and criticizing EBP. As David Howe (1994, p. 513) illustrates it: “A child of modernity, social work now finds itself in a postmodern world, uncertain whether or not there are any deep and unwavering principles which define the essence of its character and hold it together as a coherent enterprise.” Postmodern approaches have, through epistemological shift, shaken everything we thought we knew for certain. As EBP fundamentally contains a modernist demand for providing reliable knowledge, this epistemological shift has significantly reflected on it. In the field of social work, this has led to a crisis, which many authors have seen as a harbinger of a “paradigm shift” (Dominelli, 2007; Noble, 2004; Howe, 1994; Hugman, 2003).

Postmodern approaches have illuminated certain “blind spots” of the modernist approach, expressed dissatisfaction with the philosophy and basic assumptions of EBP, and initiated an ontological, epistemological, methodological, and axiological debate. The

⁵ Since postmodernism does not represent a unitary and coherent approach, but rather a set of mutually different approaches gathered around some common characteristics, and which resists precise determination, in this paper we will use a plural of theories or approaches, as this would be emphasized.

essence of this debate can be shown through the discussion of the constitutive elements of the EBP definition.

In social work, EBP is defined as “conscientious, explicit and judicious use of current best evidence in making decisions regarding the welfare of those in need of social services” (Sheldon, 1998, p. 16).

The segment of the definition “conscientious, explicit, and judicious...” points to ontological and axiological modernist assumptions about the existence of reality/evidence as a given fact which can be brought to one’s knowledge, the neutrality of the observer, and technical rationality. Thus, the professional worker, on the basis of universal professional values and objectively given and established facts/research evidence, impartially makes decisions and acts professionally through his reason (Peile & McCouat, 1997). The ability of professional workers to separate their own beliefs, interests, emotions, prejudices, intuition, previous (unscientific) experience, etc., and to exclude them from the relationship with the client, especially from the decision-making process, is assumed. Decisions in this context rely exclusively on objective knowledge, gained through relevant scientific research and education, i.e., on the discourse of scientific/professional observation (Holland, 2011, according to Žegarac, 2014). At the core is a behaviorist logic, according to which the social worker acts as a processor and functions on the principle of input-output (information/knowledge – action/intervention) (Webb, 2001).

Postmodern approaches reject foundationalist ontology. Rather than understanding subjects as conscious, rational, and coherent, and evidence as objectively given, they “emphasised much more the role of the unconscious and the fragmented nature of the self, pointing out that there are a myriad of different subjectives and different realities” (Williams, 1996, p. 63). Postmodernists question the assumed rationality, objectivity, and neutrality of experts. They argue that EBP is based on ideas grounded in optimal behaviour in a planned and systematically organized environment (Webb, 2001), which is mostly unattainable in everyday practice (Ramey & Grubb, 2009; Webb, 2001). The EBP assumption that, after receiving rational and scientifically verified information, the professional worker will make rational decisions based on it, has been disproved in research (Burke & Early, 2003; Gray, Joy, Plath, Webb, 2013; Webb, 2001). It is overlooked that social workers rely on a wide range of information, values, theories, ideologies, models, procedures, approaches, and techniques (Gajić, 2022a), and that the discourse of “scientific observation” and the discourse of “reflective evaluation” (Žegarac, 2014) are equally represented in practice when making decisions. Holland (2011, according to Žegarac, 2014) describes the discourse of “reflective evaluation” as a decision-making pattern that does not negate the importance of “professional intuition” and previous experience, but understands them as an integral and inseparable part of the process. Postmodernists do not reject the significance of reason and rationality in professional procedures, but oppose the modernist version of reason that is totalizing, essentialist, and politically repressive (Williams & Sewpaul, 2004).

The segment of the EBP definition “use of current best evidence” gives a central place to evidence and is the subject of numerous debates. Regarding what we can know about reality/evidence, sources, limits, and the justification of knowledge which constitutes evidence, this segment implies that evidence can be measured and evaluated and that there are reliable, relevant, and valid tools and techniques for this. The data obtained from research

have the status of facts (truth) and reflect the modernist assumption that it is possible to explain and control certain phenomena based on them (Hrnčić & Polić, 2019). Therefore, facts that are evidence can be identified, possessed, and used, as indicated by the first part of this segment of the definition. In a methodological and axiological sense, this segment shows that there are parameters, procedures, and techniques used for identifying, selecting, processing, analyzing, and evaluating research results, as well as instructions related to their implementation in the decision-making process, in order to ensure impartiality (McNeece & Thyer, 2004; Strauss et al., 2019; Hrnčić & Marčetić Radunović, 2018).

The designation “current best evidence” illustrates the ontological assumption that there is only one truth, and contributes to the construction and preservation of a system of knowledge and methods which are hierarchically structured. The word “current” is misleading, as it seems to leave room for other evidence. If new “best evidence” was to emerge, the previous one would be discarded. A rough order from the most desirable to the least desirable type of evidence in relation to the ability to reliably and directly inform practice within the EBP approach is as follows: systematic reviews of research or meta-analyses, randomized controlled trials (clinical experiments), quasi-experimental studies, control or cohort studies, pre-experimental group studies, surveys and, finally, qualitative research (McNeece & Thyer, 2004). Their order corresponds to the degree of the development of nomothetic knowledge – generalizations which are true statements that are valid regardless of time and context (Marsh & Stoker, 2005).

Postmodernists problematize the assumed objective given and the possibility of measuring reality/evidence. It is particularly debatable whether social phenomena can be studied through the application of the methodology characteristic of natural sciences. They emphasize that the positivist-empiricist approach of EBP does not allow dealing with those aspects of social phenomena which are not visible and therefore subject to measurement (Nothdurfter & Lorenz, 2010), with the application of EBP in practice being reduced to a technicist application of the so-called “approved methods” (Dulmus & Sowers, 2012). Contrarily, postmodernists argue that social phenomena are manifested structures of power, language systems, and webs of meaning, and that “methodologies should be adopted that explore rather than delimit phenomena, reveal rather than control extraneous factors, and acknowledge rather than disavow the researcher’s interpretive frame” (Okpych & Yu, 2014, p. 19). The emphasis is not on facts or evidence, but on representation, symbols, and language, as meaning is constructed through them (Williams, 1996). From their perspective, the content, process, meaning, and the impact of evidence are not determined by observation and measurement, but are rather established through discourse between relevant actors and perspectives. Thus, the concepts such as “intervention”, “success”, “effectiveness”, and “best evidence” are subject to interpretation, so it is unjustifiable to suggest that empirical research provides the only relevant guidance for practice (Gray et al., 2009). Postmodernists especially point out the modernist trap which arises from the assumption that research provides nomothetic knowledge. They argue that there are neither comprehensive truths nor definitive scientific answers – there is only partial knowledge constructed at a certain time and place (Williams, 1997). In this sense, a segment prone to criticism is that the methodological approach of EBP is most often based on the values, customs, and technology of a dominant culture, and does not function best when it comes to non-dominant cultures

and minority groups (Gajić, 2022b; Ramey & Grubb, 2009; Žegarac, Vučinić & Milanović, 2014). Postmodernists point out the limited power of evidence generability and the importance of time, space, and context in creating knowledge.

Postmodernists also question how, on what basis and for whom something can be considered the “best evidence”, implying that neither the evidence itself nor the EBP process is value-neutral or politically neutral. Sam Porter and Peter O’Halloran (2009) ask whether the “best evidence” is based solely on systematically collected and analyzed quantitative empirical data. They discuss whether the limitation of technical means used in research leads to proclaiming the “best evidence” the one which is accessed most easily. They warn that what is called the “best evidence” results in a systematic exclusion of evidence which does not fit into the dominant discourse and individual experiences of practitioners gained through daily practice, which they use to make their own “intuitive” decisions. They believe that such an exclusion system is dangerous, as professional discourse should enable the existence of multiple perspectives which reflect the complexity of practice. A particular objection is that by rationalizing the complexity of social processes which constitute practice, the EBP approach ‘cleanses’ the production of knowledge from its culture, context, and subjects, thus allowing “the use of evidence as a political instrument where power interests can be obscured by seemingly neutral technical resolve” (Goldenberg, 2006, p. 2622). Foucault and Gordon (1980) have made a particular contribution to understanding the relationship between power and knowledge and they have analyzed ways in which power can be used to manipulate knowledge. Porter and O’Halloran (2009) state that EBP maintains its dominance through the use of power. As a so-called “regime of truth”, it stems from the confluence of interests of neoliberal capitalism, whose agenda is promoted by governments and state institutions, as well as individuals who wish to control the direction of care provision. Paradoxically, the EBP approach itself is claimed to give superior results compared to standard practice, but this claim is based on ethical grounds and is not empirically demonstrated (Gray et al., 2009).

The last segment of the definition, which refers to the use of evidence “in making decisions regarding the welfare of those in need of social services”, illustrates several modernist assumptions. Firstly, it assumes a linear progression through the multiplication and systematization of knowledge and the development of ideas and methods for improving practice. The assumption of a causal relationship between evidence and the choice and/or action of a professional worker, as well as between the actions of professional workers and effects on clients, is dominant. This implies that undertaking specific standardized steps and procedures for the implementation of EBP leads to interventions and services which are efficient, effective, and in the best interest of the client, resulting in well-being (Webb, 2001). Although the decision-making process is presented as “collaborative” and the one that “takes into account the client’s current needs and situation, the best relevant evidence from research, the client’s values and preferences, and the expertise of the professional worker” within the EBP approach (Drisco & Grady, 2012; McNeece & Thyer, 2004), the definition of EBP in social work still emphasizes the use of evidence.

Postmodernists, on the other hand, deny the existence of a direct correlation between evidence and the choice and/or action of a professional worker, as well as between the actions of professional workers and effects on clients. They believe that the decision-making process is complex, not rationally determined or subject to “control” (Webb, 2001). Even though

there is an effort to integrate professional expertise with client preferences, they point out that in EBP there is a persistence in conceptualizing evidence in the form of general truths which are beyond the uncertainty and unpredictability of the encounter between the social worker and the client (Wieringa et al., 2017). In contrast, they believe that social workers engage in reflexive understanding, not in a determined or reliable decision-making process based on objective evidence. They see this process as continuous, reflective, and at best locally optimal and based on limited rationality (Webb, 2001).

In methodological terms, postmodernists question the ability of quantitative methods to determine outcomes such as welfare. They often resort to quantifying self-assessed welfare, which does not truly measure welfare, but rather a person's attitude towards their well-being, which depends on values, personal experiences, and social context. Regardless of such measured outcomes of social work interventions, the lived experiences and the client's quality of life are the real test of social work effectiveness, and they are essentially subjective and interpretive, and thus difficult to measure (Hrnčić & Marčetić Radunović, 2018; Hrnčić & Polić, 2019). Therefore, evidence of the impact of social work can often be collected only by using qualitative, interpretive, and narrative approaches, not as second-order evidence supplementing randomized studies and experiments, but as the only meaningful type of evidence for experiences associated with social work practice (Gray et al., 2009). Such evidence has the potential to provide a much broader and holistic picture of the social work impact (Gray et al., 2009).

Postmodern approaches, with their dialectical, relational, and holistic criticism⁶ of EBP, have opened Pandora's box and pointed to the "anomalies" of the modernist paradigm: the problems it faced and the questions it could neither answer from its existing framework, nor even pose at times. They have contributed to the inclusion of previously omitted aspects within in the EBP discourse, which were labelled as unscientific, such as: the role of the unconscious and the fragmented nature of the self; the existence of multiple different subjectivities and realities; the relativity and construction of knowledge, evidence and so-called truth; the construction of meaning through representation, symbols, and language; culture and context; contingency; the analysis of ideas of power, (fluid and changing) identities and change; the application of qualitative and interpretive methods; reflexivity. They have enabled the understanding of the EBP approach and its basic assumptions not as fixed and resistant to change and other influences, but as an approach that changes – not necessarily and not always improving – but certainly evolving. This can be seen either as an attack on the foundations of this approach in order to devalue it, or as a stimulus for new and different directions of its development.

CONCLUSION

Kuhn's work remains a cornerstone in understanding scientific development, inspiring contemporary authors to further examine and reassess his ideas, acknowledging their significance, while also pointing out the need for their refinement and modification in light

⁶ Postmodernist approaches are not exempt from equally harsh criticism, but due to limited space, this is not the subject of this paper.

of new scientific discoveries and philosophical insights. Despite its limitations, Kuhn's model of scientific development has served as a useful analytical framework for presenting and analyzing the conflict between modern and postmodern paradigms in social work, with EBP at its centre. By questioning the assumptions about rationality, objectivity and impartiality of the subject, the existence of only one universally valid truth and real world, the idea that truth can be reached by research and measurement, i.e., primarily by using quantitative scientific methods, as well as the assumption of linear progress, postmodern approaches have shaken the foundations of EBP. Although the gap between modern and postmodern approaches to social work may seem insurmountable, postmodernist epistemology sees modernism as another different but equal framework, which allows for dialogue between these "warring sides". Both approaches make a unique contribution to the development of EBP in social work, even when their value lies mostly in criticizing the other. The central quality of EBP is to highlight the professional and moral responsibility that practitioners have to provide quality services to users. Engaging in critical dialogue and considering what alternative perspectives offer to EBP is an important step towards fulfilling this goal.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Bonaventure Chike, A. (2021). Karl Popper's Critique of Thomas Kuhn's Concept of Normal Science: An Evaluation. *African Journal of Social Sciences and Humanities Research*, vol. 4 (3), 105–115. doi:[10.52589/AJSSHR-NROPSRCB](https://doi.org/10.52589/AJSSHR-NROPSRCB).
- Burke, A. C., Early, T. J. (2003). Readiness to adopt best practices among adolescents' AOD treatment providers. *Health & Social Work*, 28 (2), 99–105. doi:[10.1093/hsw/28.2.99](https://doi.org/10.1093/hsw/28.2.99).
- Doel, M., Shardlow, S. M. (2005). *Modern social work practice*. Hampshire: Ashgate Publishing. Available at: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/34735/1/1.pdf.pdf>
- Dominelli, L. (2007). The Postmodern 'Turn' in Social Work: The Challenges of Identity and Equality. *Social Work and Society*, 5 (3). Available at: <https://ejournals.bib.uni-wuppertal.de/index.php/sws/article/view/144/513>.
- Drisko, J., Grady, M. (2012). *Evidence Based Practice in Clinical Social Work*. New York: Springer. Available at: http://educatererindia.com/wp-content/uploads/2021/01/2019_Book_Evidence-BasedPracticeInClinic.pdf.
- Dulmus, C. N., Karen M., Sowers, K. M. (2012). *The Profession of Social Work: Guided by History, Led by Evidence*. Hoboken: Wiley. Available at: https://media.wiley.com/product_data/excerpt/1X/11181769/111817691X-178.pdf.
- Feyerabend, P. (1975). *Against Method: Outline of an Anarchistic Theory of Knowledge*, London. Humanities Press. Available at: https://monoskop.org/images/7/7e/Feyerabend_Paul_Against_Method.pdf.
- Firinci Orman, T. (2016). "Paradigm" as a Central Concept in Thomas Kuhn's Thought. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 6 (10), 47–52. Available at: https://www.ijhssnet.com/journals/Vol_6_No_10_October_2016/8.pdf.
- Fischer, J. (1973). Is casework effective? A Review. *Social Work*, 18 (1), 5–20. Available at: <http://www.jstor.org/stable/23712511>.
- Fischer, J. (1978). Does Anything Work?. *Journal of Social Service Research*, 1 (3), 215–243. DOI: [10.1300/J079v01n03_01](https://doi.org/10.1300/J079v01n03_01)

- Flexner, A. (1915). Is Social Work a Profession?. In: *Proceedings of the National Conference of Charities and Correction at the Forty-second Annual Session Held in Baltimore* (576–590). Chicago: Hildmann. Available at: <https://socialwelfare.library.vcu.edu/social-work/is-social-work-a-profession-1915/>.
- Foucault, M., Gordon, C. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. New York: Pantheon Books. Available at: https://monoskop.org/images/5/5d/Foucault_Michel_Power_Knowledge_Selected_Interviews_and_Other_Writings_1972-1977.pdf.
- Freshwater, D., Rolfe, G. (2004). *Deconstructing Evidence-based Practice*. London: Routledge. Available at: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203422311/deconstructing-evidence-based-practice-dawn-freshwater-gary-rolfe>
- Gajić, M. (2022a). Individual and society from the point of view of the theory of empowerment in social work. In: Z. Kuburić, A. Zotova, Lj. Ćumura (eds.). *Individuality and collectivity from the perspective of interdisciplinary research* (425–446). Novi Sad: Centar za empirijska istraživanja religije (CEIR). Available at: <http://www.ceir.co.rs/upload/2022/ZBORNIK%20-%20%20Individualnost%202022.pdf>. [In Serbian]
- Gajić, M. (2022b). About the position of Roma children in the social protection system in Serbia. *Srpska politička misao*, 1/2022, 29 (75), 267–289. DOI: <https://doi.org/10.22182/spm.7512022.12>. [In Serbian]
- Gambrill, E. (2001). Social Work: An Authority-Based Profession. *Research on Social Work Practice*, 11 (2), 166–175. doi: [10.1177/104973150101100203](https://doi.org/10.1177/104973150101100203).
- Gambrill, E. (2006). Evidence-Based Practice and Policy: Choices Ahead. *Research on Social Work Practice*, 16 (3), 338–357. doi: [10.1177/1049731505284205](https://doi.org/10.1177/1049731505284205).
- Gambrill, E. (2008). Evidence-Based (Informed) Macro Practice: Process and Philosophy. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 5 (3–4), 423–452. doi: [10.1080/15433710802083971](https://doi.org/10.1080/15433710802083971).
- Giacomucci, S. (2021). Creating an Evidence Base for Social Work, Group Work, and Psychodrama. In: S. Giacomucci, J. Becker-Ebel (eds.). *Social Work, Sociometry, and Psychodrama. Psychodrama in Counselling, Coaching and Education* (187–210). Singapore: Springer. Available at: https://doi.org/10.1007/978-981-33-6342-7_10.
- Gibbs, A. (2001). The Changing Nature and Context of Social Work Research. *British Journal of Social Work*, 31 (5), 687–704. doi: [10.1093/bjsw/31.5.687](https://doi.org/10.1093/bjsw/31.5.687).
- Goldenberg, M. J. (2006). On evidence and evidence-based medicine: Lessons from the philosophy of science. *Social Science & Medicine*, 62 (11), 2621–2632. doi: [10.1016/j.socscimed.2005.11.031](https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.11.031).
- Gray, M., Joy, E., Plath, D. & Webb, S. A. (2013). Opinions about evidence: A study of social workers' attitudes towards evidence-based practice. *Journal of Social Work*, 14 (1), 23–40. doi: [10.1177/1468017313475555](https://doi.org/10.1177/1468017313475555).
- Gray, M., Plath, D., Webb, S. A. (2009). *Evidence-Based Social Work: A Critical Stance*. London: Routledge. Available at: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/5060/1/68.pdf.pdf>.
- Hasel, F. M. (1991). Scientific Revolution: An Analysis and Evaluation of Thomas Kuhn's Concept of Paradigm and Paradigm Change for Theology. *Journal of the Adventist Theological Society*, 2 (2), 160–177. Available at: <https://digitalcommons.andrews.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1522&context=jats>.

- Howard, M. O., McMillen, C. J., Pollio, D. E. (2003). Teaching Evidence-Based Practice: Toward a New Paradigm for Social Work Education. *Research on Social Work Practice*, 13 (2), 234–259. doi: [10.1177/1049731502250404](https://doi.org/10.1177/1049731502250404).
- Howe, D. (1994). Modernity, Postmodernity and Social Work. *The British Journal of Social Work*, 24 (5), 513–532. doi: [10.1093/oxfordjournals.bjsw.a056103](https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjsw.a056103).
- Hrnčić, J., Marčetić Radunović, G. (2018). Assessment of resources of children and youth in conflict with the community norms. *Sociološki pregled*, 52 (3), 985–1019. doi: [10.5937/socpreg52-18933](https://doi.org/10.5937/socpreg52-18933).
- Hrnčić, J., Polić, S. (2019). Assessment of aspects and effects of field practice realization by students of social policy and social work. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, XIII, 21, 9–36. UDC 378:304.2:364. Available at: <https://rfpn.fpn.bg.ac.rs/bitstream/id/523/736.pdf>. [In Serbian]
- Hugman, R. (2003). Professional Values and Ethics in Social Work: Reconsidering Postmodernism?. *The British Journal of Social Work*, 33 (8), 1025–1041. doi:[10.1093/bjsw/33.8.1025](https://doi.org/10.1093/bjsw/33.8.1025).
- Kirk, S. A., Reid, W. J. (2002). *Science and Social Work: A Critical Appraisal*. New York: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/kirk11824>.
- Kuhn, S. T. (1974). *The structure of scientific revolutions*. Beograd: Nolit. [In Serbian]
- Lakatos, I., Musgrave, A. (1970). *Criticism and the Growth of Knowledge: Proceedings of the International Colloquium in the Philosophy of Science*, London, 1965 (pp. I–II). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139171434>.
- Laudan, L. (1978). Progress and its problems: Towards a theory of scientific growth. *British Journal for the Philosophy of Science*, 32 (1), 57–71. Available at: <https://fenix.ciencias.ulisboa.pt/downloadFile/1688987299217629/Laudan,%20Progress....pdf>.
- Marsh, D., Stoker, G. (2005). Theories and methods of political science. Zagreb: FPZ.
- Masterman, M. (1970). The Nature of a Paradigm. In: I. Lakatos, A. Musgrave (eds.). *Criticism and the Growth of Knowledge*, Proceedings of the 1965 International Colloquium in the Philosophy of Science, 4 (3 ed.), 59–90. Cambridge: Cambridge University Press. doi:[10.1017/cbo9781139171434.008](https://doi.org/10.1017/cbo9781139171434.008).
- McNeece, A. C., Thyer, B. A. (2004). Evidence-Based Practice and Social Work. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 1 (1), 7–25. doi: [10.1300/J394v01n01_02](https://doi.org/10.1300/J394v01n01_02).
- Morago, P. (2006). Evidence-based practice: from medicine to social work. *European Journal of Social Work*, 9 (4), 461–477. doi: [10.1080/13691450600958510](https://doi.org/10.1080/13691450600958510).
- National Association of Social Workers (2021). NASW code of ethics. Available at: <https://www.socialworkers.org/About/Ethics/Code-of-Ethics/Code-of-Ethics-English>.
- Noble, C. (2004). Postmodern Thinking Where is it Taking Social Work?. *Journal of Social Work*, 4 (3), 289–304. doi: [10.1177/1468017304047747](https://doi.org/10.1177/1468017304047747).
- Nothdurfter, U., Lorenz, W. (2010). Beyond the Pro and Contra of Evidence-Based Practice: Reflections on a Recurring Dilemma at the Core of Social Work. *Social Work and Society*, 8 (1), 46–59. Available at: <https://ejournals.bib.uni-wuppertal.de/index.php/sws/article/view/22/61>.
- Ogundele, E., Ogunyomi, A. (2020). A Critical Assessment of Thomas Kuhn's Understanding of Scientific Progress. *Caribbean Journal of Philosophy*, 12 (2), 62–77. Available at: https://www.researchgate.net/publication/362265925_A_Critical_Assessment_of_Thomas_Kuhn%27s_Understanding_of_Scientific_Progress.

- Okpych, N. J., Yu, J. L.–H. (2014). A historical analysis of evidence-based practice in social work: The unfinished journey toward an empirically grounded profession. *Social Service Review*, 88 (1), 3–58. doi: [10.1086/674969](https://doi.org/10.1086/674969).
- Peile, C., McCouat, M. (1997). The Rise of Relativism: The Future of Theory and Knowledge Development in Social Work. *British Journal of Social Work*, 27 (3), 343–360. doi: [10.1093/oxfordjournals.bjs](https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjs).
- Popper, K. (1970). Normal science and its dangers. In: I. Lakatos & A. Musgrave (eds.). *Criticism and the Growth of Knowledge*. Cambridge University Press. pp. 51–8. Available at: https://earthweb.ess.washington.edu/roe/Knowability_590/Week1/Normal%20Science%20and%20its%20Dangers.pdf.
- Porter, S., O'Halloran, P. (2009). The postmodernist war on evidence-based practice. *International Journal of Nursing Studies*, 46 (5), 740–748. doi: [10.1016/j.ijnurstu.2008.11.002](https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2008.11.002).
- Ramey, H. L., Grubb, S. (2009). Modernism, Postmodernism and (Evidence-Based) Practice. *Contemporary Family Therapy*, 31 (2), 75–86. doi: [10.1007/s10591-009-9086-6](https://doi.org/10.1007/s10591-009-9086-6).
- Richmond, M. (1917). *Social Diagnosis*. New York: Russell Sage Foundation. Available at: <https://www.historyofsocialwork.org/PDFs/1917,%20Richmond,%20Social%20Diagnosis%20OCR%20C.pdf>.
- Rodwell, M. K. (1998). *Social Work Constructivist Research*. New York: Garland. Available at: <https://annas-archive.org/md5/e307003979ddc395984136e08cb5282f>.
- Rosen, A. (2003). Evidence-based social work practice: Challenges and promise, 27 (4), pp. 197–208. doi: [10.1093/swr/27.4.197](https://doi.org/10.1093/swr/27.4.197).
- Scheffler, I. (1967). *Science and Subjectivity*. Indianapolis: The Bobbs-Merrill Company, INC. Available at: https://ktxr.rs/d2/y/1699924798/31/u/annas-archive-ia-2023-06-acsm/s/sciencesubjectiv0000sche_c8d6.pdf~/vtSWXVptaTuj6LeKSorlWg/Science%20and%20subjectivity%20--%20Scheffler%2C%20Israel%20--%201967%20--%20Indianapolis%2C%20Bobbs-Merrill%20--%209780672511707%20--%207ce5744a-b3508b69c3d6db72503b6bf8%20--%20Anna%E2%80%99s%20Archive.pdf.
- Shapere, D. (1964). The Structure of Scientific Revolutions. *The Philosophical Review*, 73 (3), 383–394. doi: [10.2307/2183664](https://doi.org/10.2307/2183664).
- Sheldon, B. (1998). Evidence based Social Services: prospects and problems. *Research Policy and Planning*, 16 (2), 16–18. Available at: <http://srg.org.uk/wp-content/uploads/2015/10/Vol-16.-No.-2..pdf>.
- Strauss, E. S., Glasziou, P., Richardson, S. W., Haynes B. R. (2019). *Evidence-Based Medicine: How to Practice and Teach EBM*. 5th ed. Edinburgh: Elsevier. Available at: <https://dl.icdst.org/pdfs/files4/0151c55f69e2fcd3a6d1f99b6430a288.pdf>.
- The Law on Social Protection of Republic of Serbia, Official Gazette of RS, no. 24/2011. Available at: <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2018-11/Zakon%20o%20sociojalnoj%20zastiti.pdf>. [In Serbian]
- Vučinić Jovanović M. (2020). Historical development of group work: from movement to method in social work. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, XIV, 23, 299–317. UDC 36:316.45. Available at: <https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/FPN-Godisnjak-23-2020.pdf>. [In Serbian]
- Webb, S. (2001). Some considerations on the validity of evidence-based practice in social work. *British Journal of Social Work*, 31 (1), 57–79. doi: [10.1093/bjsw/31.1.57](https://doi.org/10.1093/bjsw/31.1.57)

- Wieringa, S., Engebretsen, E., Heggen, K., Greenhalgh, T. (2017). Has evidence-based medicine ever been modern? A Latour-inspired understanding of a changing EBM. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 23 (5), 964–970. doi:10.1111/jep.12752.
- Williams, F. (1996). Postmodernism, feminism and the question of difference. In: N. Parton (ed.). *Social Theory, Social Change and Social Work* (61–76). London: Routledge. Available at: https://www.academia.edu/30830670/Social_Theory_Social_Change_and_Social_W_pdf.
- Williams, L., Sewpaul, V. (2004). Modernism, postmodernism and global standards setting. *Social Work Education*, 23 (5), 555–565. doi: [10.1080/0261547042000252280](https://doi.org/10.1080/0261547042000252280).
- Žegarac, N. (2014). Reflexivity and objectivity in decision-making. In: N. Žegarac (ed.). *In the labyrinth of social protection: lessons learnt from research on children in care* (64–66). Beograd: UB-FPN, Available at: https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/U_lavirintu_socijalne_zastite.pdf. [In Serbian]
- Žegarac, N., Vučinić, M., Milanović, M. (2014). Roma children in care within the social protection system in Serbia. In: N. Žegarac (ed.). *In the labyrinth of social protection: lessons learnt from research on children in care*, 219–250. Beograd: Fakultet političkih nauka – Centar za istraživanja u socijalnoj politici i socijalnom radu. Available at: https://www.unicef.org/serbia/sites/unicef.org.serbia/files/2018-08/U_lavirintu_socijalne_zastite.pdf. [In Serbian]